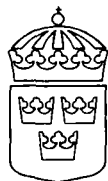

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1990/91:AU5y

Kompletteringspropositionen

1990/91
AU5y

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1990/91:150 (kompletteringspropositionen) och med anledning av den avgivna motioner.

Utskottet yttrar sig i det följande över

dels propositionens bilagor I:6, I:8 såvitt gäller Förordnandepension m.m., Bidrag till Statshälsan, Externa arbetstagarkonsulter och Trygghetsåtgärder för statsanställda och II:9 Arbetsmarknadsdepartementet (såvitt avser utskottets beredningsområde),

dels motionerna

- Fi38 av Lars Werner m.fl. (v) yrkandena 5—6 och 13,
- Fi43 av Anders G Högmark m.fl. (m) yrkandena 1—4 (samtliga),
- Fi53 av Lars Norberg m.fl. (mp),
- Fi54 av Elver Jonsson m.fl. (fp) yrkandena 1—3 (samtliga) samt
- Fi65 av Börje Hörnlund m.fl. (c) yrkandena 1—3 (samtliga).

Arbetsmarknadsfrågor

Inledning

Arbetsmarknadsutskottet redovisade sin syn på arbetsmarknadspolitikens förutsättningar, inriktning och resurstilldelning under nästa budgetår i sitt betänkande 1990/91:AU11, vilket debatterades i kammaren den 27 mars. Samma dag behandlades också utskottets betänkande 1990/91:AU12 om arbetslivsfrågor. Vad utskottet anfört och föreslagit i betänkningarna bifölls av kammaren.

De nu aktuella förslagen i proposition 150 medför vissa tillägg, omdispositioner och riktningssamtal till de av riksdagen anvisade anslagen. Förslagen sägs i propositionen innebära en omfördelning av medel från passivt kontantstöd till aktiva ansträngningar för utbildning och rekrytering. Innan utskottet går in på dessa förslag och motionsyrkanden i anslutning till dem, kommer utskottet att redovisa sina synpunkter på motionsyrkanden om inriktningen av arbetsmarknadspolitikerna.

Folkpartiet liberalerna förordar i kommittémotion Fi54 en prioritering av arbetsmarknadspolitiska insatser för utsatta grupper såsom arbetshandikappade, unga handikappade, invandrare och flyktingar. Vidare anförts att i det nuvarande läget är det nödvändigt att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att lindra effekterna av den stigande arbetslösheten. Särskilt väsentliga är åtgärder som motverkar långtidsarbetslöshet.

I centerns kommittémotion Fi65 framhålls att arbetslöshet är en misshushållning med mänskliga resurser. Det är enligt motionärerna viktigt att uppmärksamma de regionala skillnaderna och sätta in insatser mot arbetslösheten där de behövs mest. I områden med högre arbetslöshet än den genomsnittliga måste särskilda insatser prioriteras. Vidare begärs ett tillkännagivande att sådana offensiva investeringar som centern föreslagit i annat sammanhang, särskilt kommunikationer, ger arbetstillfällen i hela landet.

Vänsterpartiet lägger i motion Fi38 fram olika förslag som led i en politik för att hävda arbete åt alla. Enligt vänsterpartiet beror inte den ökade arbetslösheten på att lönerna är för höga utan på en förlegad industristruktur. För att förändra situationen och göra Sverige konkurrenskraftigt krävs satsning på kunskapsintensiva branscher, demokratisk arbetsorganisation och väl utbyggd offentlig service — inte minst med tanke på att Sverige har världens högsta förvärvsfrekvens för kvinnor.

Lars Norberg m.fl. (mp) begär i motion Fi53 ett tillkännagivande om vilka metoder som bör användas för att skapa arbete och alternativ sysselsättning vid företag som annars riskerar arbetslöshet, samtidigt som man investerar i nya ekonomiska och ekologiska tillgångar i landet. I motionen föreslås försäljning av statliga tillgångar, främst Vattenfall, samt kraftfulla statliga beställningar till personbilsindustrin, krigsmaterielindustrin etc. för att dessa skall omorienteras mot mer miljövänlig verksamhet.

Arbetsmarknadsutskottet vill med anledning av dessa motioner anför följande.

Den *inriktning av arbetsmarknadspolitik*en, som lades fast i utskottets betänkande 1990/91:AU11, är alltjämt i det väsentliga giltig och innebär bl.a. att utskottet står bakom målet om full sysselsättning. Medlen i en sådan politik innebär utbudsinriktade åtgärder med bl.a. en förstärkning av arbetsmarknadsutbildningen, särskild uppmärksamhet på de svaga gruppernas situation samt en effektiv arbetsförmedling.

Med hänsyn till att arbetsmarknadsläget kan väntas bli sämre än vad som tidigare kunde förutses — arbetslösheten beräknas enligt proposition 150 att genomsnittligt uppgå till 2,6 % år 1991 och 2,8 % år 1992 — vill utskottet inledningsvis uttala sin tillfredsställelse över den ytterligare förstärkning av arbetsmarknadsåtgärderna som föreslås inom den utbudsinriktade politikens ram. Dessa åtgärder i form av utbild-

ningsvikariat, åtgärder mot ungdomsarbetslöshet och utökad arbetsmarknadsutbildning m.m. kommer att presenteras i det följande. Totalt omfattar förslagen till åtgärder ca 6 miljarder kronor.

Liksom tidigare anser utskottet att de arbetsmarknadspolitiska resurserna och åtgärdsutformningen har en klar regionalpolitisk profil. Förslag om att åtgärder skall sättas in där de bäst behövs ligger helt i linje med utskottets mening.

Utskottet vill vidare erinra om att regeringens proposition 1990/91:140 om arbetsmiljö och rehabilitering nyligen har behandlats av utskottet. Utskottet har därvid biträtt ändringar i arbetsmiljölagen som syftar till att lyfta fram de arbetsorganisatoriska arbetsmiljöfaktorerna och den enskilde arbetstagarens möjligheter att delta i utvecklingen av sitt arbete.

Som redovisas i bl.a. proposition 150 är det regeringens uppfattning att mer resurser behöver satsas på infrastrukturen, bl.a. väg- och järnvägsprojekt av strategisk nationell betydelse. Utskottet instämmer med regeringen i att det är angeläget att påskynda dessa investeringar – inte minst för att utnyttja den lediga arbetskraft som kommer att finnas under åren 1991 och 1992. Frågan om försäljning av Vattenfall har nyligen behandlats av näringsutskottet i dess betänkande 1990/91:NU38. Näringsutskottet anser liksom regeringen att den verksamhet som förs över i bolagsform bör hållas samlad inom en koncern och ägas av staten. Näringsutskottet motsätter sig sålunda en uppdelning av Vattenfall i olika bolag och avstyrker samtliga aktuella motionsyrkanden. Arbetsmarknadsutskottet har inte anledning att göra någon annan bedömning.

Utän att gå in på varje enskildhet i de ovan redovisade motionsyrkandena anser utskottet att något riksdagens uttalande av det slag som begärts inte är påkallat. Utskottet avstyrker följaktligen motionerna Fi38 (yrkande 6), Fi53, Fi54 (yrkande 1) och Fi65 (yrkandena 1 och 3).

Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader m.m.

Under anslaget *A 2. Utredningar m.m.* föreslår regeringen att ytterligare 4 200 000 kr. skall anvisas utöver det anslag på 18 265 000 kr. som riksdagen beslutat om den 27 mars (bet. 1990/91:AU19, rskr. 168). Medlen avser kostnader avseende förhandlingsgruppen för stabiliseringsavtal fram till sommaren 1992 samt för regionalt fackligt forskningssamarbete.

Utskottet har intet att erinra mot förslaget och tillstyrker därför den begärda medelsanvisningen.

Under anslaget *B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader* har riksdagen anvisat 2 619 139 000 kr. (bet. 1990/91:AU11, rskr. 164). Förslaget till besparingar vid AMS och länsarbetsnämnderna, som redovisas i propositionens bilaga II:9, innebär en minskning av arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader med 10 milj.kr. under budgetåret 1991/92. Förslaget om nya tillsynstjänster på grund av den nya

lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft innebär en merkostnad under anslaget på 2 milj.kr. under nästa budgetår. Den sammantagna effekten är att anslaget bör minskas med 8 milj.kr.

I moderata samlingspartiets kommittémotion Fi43 och i folkpartiet liberalernas kommittémotion Fi54 godtas regeringens besparingsförslag på 10 milj.kr. Däremot avvisas förslaget om medel för de 13 tillsynstjänsterna för övervakning av den föreslagna lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft — i konsekvens med att den föreslagna lagen har avvisats av företrädare för de nämnda partierna och centern i en gemensam motion (mot. 1990/91:A35, bet. AU20).

Som en följd av att utskottet för sin del har föreslagit riksdagen att anta lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft anser utskottet att medel för 13 tillsynstjänster jämte kringkostnader bör beviljas. Motionerna Fi43 (yrkande 2) och Fi54 (yrkande 3) avstyrks således av utskottet, och regeringens förslag om ett ramanslag på 2 611 139 000 kr. för budgetåret 1991/92 tillstyrks.

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar

Regeringen anför att ungdomsgarantin — som ger alla ungdomar under 20 år rätt till utbildning, praktik eller arbete — är unik i ett internationellt perspektiv. Arbetslösheten som för 18—19-åringarna i mars 1991 uppgick till 5,5 % visar emellertid att insatserna inte räckt till. Därför föreslås viss vidareutveckling av det nuvarande åtgärdssystemet.

Regeringen föreslår att riksdagen antar det framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1989:425, ändrad senast 1991:331) om *särskilda inskolningsplatser hos offentliga arbetsgivare* (avsnitt 2.4 i propositionen). Enligt förslaget får anvisning till särskild inskolningsplats ske först när den sökande i fyra veckor deltagit i jobb-sökar-aktiviteter som anordnats av länsarbetsnämnden och uppfyllt de villkor i övrigt som gäller för anvisning. Vidare föreslås att för de ungdomar som går ut skolan på våren skall en inskolningsplats eller arbete med rekryteringsstöd kunna anvisas tidigast den 1 oktober samma år. För närvarande får anvisning ske tidigast den 1 november. Enligt regeringens uppfattning bör andelen särskilda inskolningsplatser minska i förhållande till avtalade inskolningsplatser och rekryteringsstöd.

Arbetsmarknadsutskottet förordar att riksdagen antar det framlagda lagförslaget.

Vidare föreslår regeringen en *höjning av statsbidraget vid avtalade inskolningsplatser* (avsnitt 2.4 i propositionen). De arbetsgivare som anställer ungdomar på avtalade inskolningsplatser bör få statsbidrag på högst 60 % av den totala lönekostnaden. För närvarande lämnas bidrag med 50 % av den totala lönekostnaden för den anställda.

Arbetsmarknadsutskottet har inhämtat att antalet avtalade inskolningsplatser i januari 1991 uppgick till 2 600 att jämföra med 2 200 platser ett år tidigare. För de särskilda inskolningsplatserna var antalet platser 6 400 i januari 1991 att jämföra med 2 500 ett år tidigare. Mot bakgrund av det förväntade arbetsmarknadsläget och den förordade

omorienteringen mot en ökad andel avtalade inskolningsplatser i förhållande till särskilda inskolningsplatser tillstyrker utskottet ett godkännande av den föreslagna statsbidragshöjningen.

I fråga om *dagpenningen vid arbetsmarknadsutbildning till ungdomar under 20 år* (avsnitt 2.2.4 i propositionen) föreslår regeringen en höjning från 230 kr. till 326 kr. Därmed får de samma belopp som de som har fyllt 20 år och inte uppfyller villkoren för rätt till ersättning från arbetslöshetskassan. Detta bör stimulera ungdomar med bristfälliga kunskaper att välja en arbetsmarknadsutbildning framför andra mindre aktiva åtgärder enligt propositionen. Kostnaden för denna åtgärd har beräknats till 100 milj.kr.

I motion Fi43 av Anders G Högmark m.fl. (m) yrkas avslag på regeringens förslag på denna punkt. Enligt motionärerna kan en höjning av bidraget leda till att en del ungdomar medvetet slutar gymnasieskolan i förtid för att sedan kunna erhålla en yrkesutbildning inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen med fördelaktigare ekonomiska villkor. Varken AMS eller regeringen har visat att överströmningensrisken inte föreligger, anføres det i motionen. Dessutom medför den ökade arbetslösheten en viss brist på platser inom arbetsmarknadsutbildningen.

Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning är det angeläget att olika åtgärder prövas för att få ner ungdomsarbetslösheten. Om någon åtgärd i ett längre perspektiv skulle visa sig mindre effektiv utgår utskottet för sin del från att regeringen tar initiativ till justeringar. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi43 (yrkande 3) och tillstyrker regeringens förslag i motsvarande del.

Utbildningsvikariat m.m.

Regeringen föreslår införande av ett nytt arbetsmarknadspolitiskt medel, s.k. *utbildningsvikariat* (avsnitt 2.2.1 i propositionen).

Enligt propositionen är kompetensutvecklingen en av 1990-talets viktigaste frågor. Undersökningar inom företagen visar på behov att höja de anställdas utbildningsnivå. För att göra det möjligt för såväl näringslivet som den offentliga sektorn att satsa på personalutbildning föreslås att arbetsgivarna skall erbjudas att få göra avdrag på arbetsgivaravgifterna, om de efter anvisning av arbetsförmedlingen anställer en ersättare på heltid för den som går i utbildning. Under vissa förutsättningar bör arbetsgivarna därutöver ha möjlighet att kunna få göra avdrag på arbetsgivaravgifterna för en del av utbildningskostnaden för den som utbildas. Avdraget för lönekostnaderna för vikarien bör få göras med 460 kr. per arbetsdag, dvs. den genomsnittliga dagpenningen från arbetslöshetsförsäkringen under budgetåret 1991/92. Avdraget för utbildningskostnaden bör få ske med högst 75 kr. per utbildningstimme och anställd, dock högst 30 000 kr. per anställd. Avdragen skall dock aldrig få överstiga summan av de totala avgifterna.

Avdragen för arbetsgivaravgifterna för utbildning beräknas till 1 000 milj.kr. Avdragen för vikarierna innebär en motsvarande minskning av kostnaderna för arbetslöshetsersättning.

Eftersom utbildningsvikariat är ett nytt arbetsmarknadspolitiskt medel aviserar arbetsmarknadsministern en noggrann uppföljning.

Förslaget föranleder ändring i lagen (1991:329) om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter genom att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 2—4 §§.

I moderata samlingspartiets kommittémotion Fi43 och i folkpartiet liberalernas kommittémotion Fi54 uttalas tveksamhet till utbildningsvikariaten. Dels är motionärerna skeptiska till att omfattningen blir så stor som regeringen räknar med, dvs. 20 000 personer i månaden. Det är osannolikt att arbetsgivarna i någon större omfattning anställer en vikarie när den ordinarie personalen är borta på kortare kurs. Dels är regeringens förslag oklart vad gäller innebörden av avdragbara utbildningskostnader. Dels kan inte småföretag utnyttja systemet fullt ut. Motionärerna avstyrker inte regeringens förslag men förutsätter att systemet utvärderas snarast.

Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att regeringens förslag om utbildningsvikariat är ett nytt grepp, som kan ge dubbla fördelar i form av ökad kompetens i arbetslivet och samtidigt fler personer som får sysselsättning. I likhet med regeringen och motionärerna anser utskottet att systemet bör prövas och att en snar utvärdering ligger i sakens natur med hänsyn till vikten av ändamålsenliga och effektiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder under en konjunktursvacka. Vad gäller de små företagens möjligheter att utnyttja utbildningsvikariat föreligger inte några problem. Utskottet konstaterar att godkända avdrag kan periodiseras över flera månader. Därigenom blir inte små företag med relativt sett lägre belopp för arbetsgivaravgifterna missgynnade vad gäller avdragsmöjligheter.

Beträffande den i motionerna berörda frågan om avdragsgilla utbildningskostnader (4 § i regeringens lagförslag) förutsätter utskottet för sin del att länsarbetsnämndens godkännande är erforderligt vid samtliga nämnda utbildningar för att avdrag skall få göras.

Med hänvisning till vad som anförts vill arbetsmarknadsutskottet för sin del avstyrka motionerna Fi43 (yrkande 1) och Fi54 (yrkande 2) och förorda att riksdagen antar lagförslaget i den behandlade delen (2—4 §§).

Vidare föreslår regeringen vissa förenklingar av reglerna för *bidrag till utbildning i företag* (avsnitt 2.2.1 i propositionen). Endast följande kriterier bör gälla:

1. Utbildningar som medverkar till intern eller extern rekrytering och anpassning av personalens kompetens till ändrade förhållanden, t.ex. ny teknik eller arbetsorganisation.
2. Utbildningar som medverkar till att förhindra permitteringar eller uppsägningar.

Utskottet har inga invändningar och föreslår att riksdagen godkänner de ändringar i villkoren för bidrag till utbildning i företag som förordats i propositionen.

Rekryteringsstöd

I fråga om *rekryteringsstöd* föreslår regeringen vissa ändringar (avsnitt 2.3 i propositionen).

Erfarenheten visar att framför allt äldre, ny- och återinträdande på arbetsmarknaden samt flyktingar och invandrare i högre grad än andra grupper riskerar att bli långtidsarbetslösa. För att stödja unga människor men även för att motverka långtidsarbetslöshet inom samtliga grupper föreslås att rekryteringsstödet regler ändras så att stödet skall kunna utgå till sökande i åldern 18–24 år efter en månads arbetslöshet resp. till sökande äldre än 24 år efter tre månaders arbetslöshet. Motsvarande tidsperioder är i dag fyra resp. sex månader. Vidare bör rekryteringsstödet andel av den totala lönekostnaden höjas från 50 % till högst 60 %. Kostnaden för denna höjning beräknas till 50 milj.kr. Slutligen föreslås ett slopande av kravet på att anställningar med rekryteringsstöd hos kommuner och landstingskommuner måste gälla tillsvidareanställningar samt möjligheter att utsträcka rekryteringsstödet till tolv månader (i detta fall med högst 50 % av lönekostnaden) för invandrare och flyktingar.

Anders G Högmark m.fl. (m) uttalar i motion Fi43 tveksamhet över de föreslagna kvalifikationstiderna för rekryteringsstöd. Regeringsförslaget är olyckligt eftersom det ger intryck av att en arbetslös efter den angivna tiden skulle ha automatisk rätt till en plats med rekryteringsstöd. Riksdagen bör enligt motionärerna inte ta ställning till förslaget om sänkta tidsgränser utan överlåta till arbetsmarknadsverket att utarbeta tillämpningsföreskrifter.

Arbetsmarknadsutskottet vill erinra om regeringens bedömning att det förväntade arbetsmarknadsläget nödvändiggör ett utökat antal avtalade inskolningsplatser alternativt platser med rekryteringsstöd som uppgår till 5 000 platser under nästa budgetår. Mot denna bakgrund är regeringens förslag om minskade kvalifikationstider ändamålsenligt, anser utskottet. Yrkandet i motion Fi43 att riksdagen inte skulle ta ställning i denna fråga avvisas därmed. Enligt utskottets uppfattning är det lämpligt att statsbidragshöjningen till högst 60 % av den totala lönekostnaden gäller såväl arbete med rekryteringsstöd som de tidigare behandlade inskolningsplatserna. Kostnaderna för ett utökat antal platser med rekryteringsstöd/avtalade inskolningsplatser inkl. en höjning av statsbidragsprocenten beräknas till 567 milj.kr.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion Fi43 (yrkande 4) och föreslår att riksdagen godkänner de ändringar i fråga om rekryteringsstöd som förordats i propositionen.

Medelsanvisning och finansiering

Som en konsekvens av de olika förslagen beträffande arbetsmarknadspolitiska åtgärder föreslår regeringen en justering av det tidigare beslutet om medelstildelning. Till anslaget *B 2. Arbetsmarknadspoliiska åtgärder* bör för budgetåret 1991/92 anvisas ett reservationsanslag på 14 100 687 000 kr.

Vänsterpartiet yrkar i motion Fi38 4 miljarder kronor utöver regeringens förslag till AMS insatser för arbete och sysselsättning. Vänsterpartiet anser att det är helt otillräckligt med 6 miljarder kronor som regeringen föreslår när även optimistiska prognoser pekar på en arbetslöshet på närmare 3 %. Vänsterpartiet instämmer med regeringen i fråga om behovet av utbildningsinsatser men vill inom ramen för arbetslinjen även innefatta åtgärder som underhåll av skolor och VA-nät, utökad barn- och äldreomsorg samt säkerställande av kommunernas ansvar för ungdomssysselsättning.

I centerpartiets kommittémotion Fi65 yrkas att till anslaget B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder anvisas ett belopp på 13 600 687 000 kr., dvs. 500 milj.kr. mindre än regeringens förslag. Centern vill täcka samma kostnader som regeringen men vill delfinansiera de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna med 500 milj.kr. av reservationen under anslaget. Reservationen beräknas vid ingången av budgetåret 1991/92 uppgå till ca 1 500 milj.kr.

Arbetsmarknadsutskottet har tidigare ställt sig bakom regeringens förslag till tillägg och ändringar beträffande den arbetsmarknadspolitiska åtgärdsarsenalen. Utskottet vill erinra om att 700 milj.kr. av reservationen under anslaget B 2. kommer att disponeras genom riksdagens beslut i anledning av utskottets betänkande 1990/91:AU11. Utskottet har i övrigt inhämtat att de reserverade medlen till största delen är in-tecknade för arbetsmarknadsutbildning, beredskapsåtgärder m.m. Utskottet tillstyrker den av regeringen begärda medelansvisningen på 14 100 687 000 kr. och avstyrker motion Fi38 (yrkande 5) och Fi65 (yrkande 2).

De nu föreslagna förstärkningarna av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna innebär att AMS tillförs 2 682 milj.kr. på anslaget för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I propositionen föreslås *finansieringen* tekniskt sett ske genom att beloppet finansieras av medel från arbetsmarknadsfonden. 469,7 milj.kr., som avser utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning som uppfyller medlems- och arbetsvillkoren i arbetslöshetsförsäkringen, finansieras med automatik från arbetsmarknadsfonden genom en av riksdagen (prop. 1990/91:100 bilaga 12, bet. AU11 och AU12, rskr. 164 och 165) beslutad ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter. Även resterande belopp, dvs. 2 212 350 000 kr., föreslås av regeringen täckas genom arbetsmarknadsfonden. Detta bör ske genom att den av riksdagen godkända (bet. AU11, rskr. 164) lagen om tillfällig avvikelse från lagen om socialavgifter, som medger en under budgetåret 1991/92 engångsvis särskild disposition av 1 647,6 milj.kr. ur arbetsmarknadsfonden, ändras så att beloppet höjs till 3 859 950 000 kr. Samtidigt bör användningsområdet utsträckas till att gälla även rekryteringsstöd och inskolningsplatser.

Regeringens förslag föranleder ändring i lagen (1991:329) om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter genom att nuvarande bestämmelse skall betecknas 1 § och att denna paragraf ändras vad gäller totalbelopp och användningsområde enligt ovan.

Arbetsmarknadsutskottet förordar att riksdagen antar lagförslaget i den behandlade delen (1 §).

Återstående delar av lagförslaget — i den mån de inte behandlats i det föregående — lämnas utan erinran av utskottet.

1990/91:AU5y

Arbetslivsfrågor

Yrkesinriktad rehabilitering

Regeringens förslag till besparingar vid bl.a. arbetsmarknadsinstituterna, vilka redovisas i kompletteringspropositionens bilaga II:9, innebär att anslaget C 4. *Yrkesinriktad rehabilitering* av regeringen föreslås minskas med 5 milj.kr. under budgetåret 1991/92 i förhållande till budgetpropositionen.

Arbetsmarknadsutskottet har intet att invända och föreslår därför att till anslaget Yrkesinriktad rehabilitering för budgetåret 1991/92 anvisas ett ramanslag på 748 153 000 kr.

Särskilda åtgärder för arbetshandikappade

Under anslagspunkten C 7. *Särskilda åtgärder för arbetshandikappade* har riksdagen för nästa budgetår anvisat 5 416 489 000 kr. (prop. 1990/91:100 bilaga 12, bet. AU12, rskr. 165).

Beträffande arbetshjälpmedel förordar regeringen att AMS ges möjlighet att använda reserverade medel som tillförs det nämnda anslaget vid budgetårsskiftet för att betala utgifter för arbetshjälpmedel som hänför sig till det innevarande budgetåret.

Regeringens proposition 1990/91:141 Rehabilitering och rehabiliteringsersättning, vilken tar upp frågor om arbetshjälpmedel, behandlas av socialförsäkringsutskottet. I propositionen föreslås bl.a. att försäkringskassan skall kunna ge bidrag till arbetshjälpmedel för försäkrade, om sådana hjälpmedel behövs som en del i en rehabilitering. Förslaget innebär bl.a. att ansvaret för bidrag till personer som redan har anställning flyttas över från arbetsmarknadsverket till försäkringskassorna fr.o.m. den 1 juli 1991. Socialförsäkringsutskottet har den 14 maj tillstyrkt regeringens förslag angående arbetshjälpmedel (bet. 1990/91:StU16). Arbetsmarknadsutskottet anser för sin del att det är angeläget att denna övergång går smidigt och förordar därför ett godkännande av vad som i proposition 150 anförts om användningen av reserverade medel under anslaget C 7. Särskilda åtgärder för arbetshandikappade.

Bidrag till Stiftelsen Samhall

I propositionen redovisas att Samhall under treårsperioden 1988/89—1990/91 har en timram för sysselsättningsvolymen inom företagsgruppen om högst 94 350 000 arbetstimmar. Genom ett tidigare högt timutnyttjande har Samhall under innevarande budgetår tvingats att minska sysselsättningsvolymen. För att ge Samhall en möjlighet att slippa en svacka i sysselsättningen förordar arbetsmarknadsministern

att den nämnda treårsramen förlängs med ytterligare ett år och att högst 125 800 000 arbetstimmar bör få utnyttjas under perioden 1988/89–1991/92.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker ett medgivande att Stiftelsen Samhall får utjämna antal arbetstimmar mellan budgetåren på det sätt som förordats i propositionen.

Bilaga I:8, civildepartementet

Förordnandepension m.m.

Regeringen anför att det nya pensionsavtalet — till skillnad från det tidigare — formellt inte är tillämpligt i fråga om förordnandetjänster. För att åstadkomma en anpassning till det nya pensionsavtalet måste reglerna i vissa förordningar ändras och övergångsbestämmelser beslutas.

Arbetsmarknadsutskottet har inget att erinra mot regeringens förslag och föreslår därför att de förordade riktlinjerna för *förordnandepension m.m.* godkänns av riksdagen.

Bidrag till Statshälsan

I budgetpropositionen föreslogs ett anslag på 357 milj.kr. för budgetåret 1991/92 under anslaget *C 8. Bidrag till Statshälsan*. I proposition 150 föreslås att ytterligare 35 milj.kr. anvisas.

Arbetsmarknadsutskottet har inget att erinra mot propositionens medelsberäkning.

Externa arbetstagarkonsulter

Under förslagsanslaget *C 12. Externa arbetstagarkonsulter* föreslår regeringen att 84 000 kr. anvisas för budgetåret 1991/92 utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen.

Arbetsmarknadsutskottet har inget att erinra mot propositionens medelsberäkning.

Trygghetsåtgärder för statsanställda

Regeringen anför under anslaget *C 16. Trygghetsåtgärder för statsanställda* att det treåriga programmet för att reducera kostnaderna för den statliga administrationen med 10 % kommer att innebära att personal måste sägas upp. Trygghetsstiftelsens hjälp blir därmed mycket betydelsefull. Med ledning av parternas avtal har medelsbehovet för budgetåret 1991/92 beräknats till 89 175 000 kr.

Utskottet tillstyrker att riksdagen till trygghetsåtgärder för statsanställda för budgetåret 1991/92 anvisar ett reservationsanslag på 89 175 000 kr.

Regeringen föreslår under denna punkt att riksdagen godkänner de riktlinjer för omställning och minskning av den statliga administrationen inom arbetsmarknadsverkets område som anförts i propositionen. Riktlinjerna omfattar bl.a. en neddragning av arbetsmarknadsdepartementets organisation, besparingar vid AMS och länsarbetsnämnderna, ändrad organisation för utbetalning av lönegarantimedel, besparingar vid arbetarskyddsverket, arbetsmarknadsinstitutet och arbetslivscentrum.

Besparingsprogrammet omfattar budgetåren 1991/92—1993/94 och innebär att hela den statliga administrationen genom strukturella förändringar skall reduceras med 10 %. Utskottet har inget att invända mot de besparingsplaner som redovisats beträffande utskottets beredningsområde.

Under denna rubrik vill utskottet även ta upp ett yrkande i vänsterpartiets motion Fi38 rörande frågan om *tillämpningen av lagen om anställningsskydd*. Motionärerna anför att det för vänsterpartiet är självklart att lagen om anställningsskydd skall ligga till grund för alla omstruktureringar inom den statliga sektorn. Regeringen bör inte ges rätt att i särskilda förordningar besluta hur reglerna om företrädesrätt skall tillämpas.

Med anledning av denna motion vill utskottet i likhet med regeringen peka på att det inte finns några skillnader i tillämpningen av LAS inom den statliga sektorn jämfört med den privata utom i två avseenden — nämligen vad gäller rätten för personal i en nedlagd myndighet att få anställning i en ny myndighet med i huvudsak motsvarande arbetsuppgifter samt företrädesrätten till återanställning. Inom den statliga sektorn styrs dessa frågor i första hand av regeringsformens krav på saklig grund vid varje tjänstetillsättning. För att minimera risken för en konflikt mellan regeringsformens och LAS regler i de enskilda fallen kommer regeringen enligt propositionen att skapa förutsättningar för att en myndighets beslut om uppsägningar skall kunna grunda sig på en sammanvägd bedömning av förändringens syfte och innebörd, de anställdas rättigheter enligt lag och avtal samt vad som är personalekonomiskt motiverat. Detta kan bl.a. innebära särskilda förordningar, som medger att personal från en nedlagd myndighet erbjuds anställning med i huvudsak motsvarande arbetsuppgifter i den nya myndigheten utan uppsägning.

Arbetsmarknadsutskottet gör samma bedömning som regeringen och avstyrker därmed motion Fi38 (yrkande 13).

Stockholm den 16 maj 1991

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Kjell Nilsson (s), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Anders G Högmark (m), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Monica Öhman (s), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Karl-Erik Persson (v), Anna Horn af Rantzien (mp), Eivor Husing (s), Erik Holmkvist (m) och Gunhild Bolander (c).

1990/91:AU5y

Avvikande meningar

1. Arbetsmarknadspolitikens inriktning

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Arbetsmarknadspolitikens inriktning som börjar med "Den inriktning" och slutar med "(yrkandena 1 och 3)" bort ha följande lydelse:

Regeringens ekonomiska politik leder nu till att arbetslösheten ökar snabbt. Vad som krävs är en ny ekonomisk politik som kan komma till rätta med de allvarliga obalanserna i den svenska ekonomin, återställa det svenska näringslivets internationella konkurrensförmåga och förbättra investeringsklimatet.

I det läge som nu uppstått är det nödvändigt att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att lindra effekterna av den stigande arbetslösheten. Särskilt väsentligt är det att motverka långtidsarbetslösheten.

Som utskottet ser arbetsmarknadspolitikerna skall den fungera som ett smörjmedel på arbetsmarknaden. Detta innebär att den skall underlätta för de arbetssökande att snabbt hitta arbete på den öppna arbetsmarknaden samt hjälpa arbetsgivarna att snabbt fylla vakanserna. Geografisk rörlighet bör stimuleras men främst bör yrkesmässig rörlighet åstadkommas. Förutom ökad satsning på lärlingsutbildning, förbättrade regler för starthjälpen m.m. måste ökade insatser riktas mot utsatta grupper på arbetsmarknaden. Fler platser inom Samhall för arbetshandikappade och mer aktiva insatser från arbetsförmedlingarna för att stödja unga handikappade ingår i en sådan politik. Särskilda utbildningsinsatser bör göras för invandrare och flyktingar.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion Fi54 (yrkande 1) har anfört bör delges regeringen. Övriga motioner — Fi38 (yrkande 6), Fi53 och Fi65 (yrkandena 1 och 3) — avstyrks i den mån de inte tillgodosätts med de ovan gjorda uttalandena.

2. Arbetsmarknadspolitikens inriktning

Kersti Johansson och Gunhild Bolander (båda c) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Arbetsmarknadspolitikens inriktning som börjar med "Den inriktning" och slutar med "(yrkandena 1 och 3)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är arbetslöshet att misshushålla med mänskliga resurser och skall aldrig få användas som ett medvetet ekonomiskt-politiskt instrument. Risken för långvarig utslagning från arbetsmarknaden samt för missbruk och ohälsa måste uppmärksammas.

Arbetslöshetstalen visar stora regionala skillnader. I februari 1991 uppgick den öppna arbetslösheten till 4,9 % i Norrbotten jämfört med 1,9 % i Stockholms län. Mellan kommuner är skillnaderna väsentligt större. Skillnaderna i ungdomsarbetslöshetstalen mellan olika kommuner visar på stora olikheter. Det är således angeläget att uppmärksamma utvecklingen på de lokala och regionala arbetsmarknaderna. Insatserna måste anpassas efter behoven. Särskilda insatser måste sättas in där arbetslösheten är störst.

Utskottet anser att ett tillkännagivande bör göras om behovet av offensiva investeringar för att modernisera Sverige. Dessa insatser ger permanenta arbetstillfällen i storleksordningen 20 000 inom den privata sektorn. Genom investeringar i järnvägar och vägar kommer arbetstillfällen att skapas i hela landet och främst i områden där hög arbetslöshet råder och där en omfattande ledig kapacitet finns på entreprenörområdet.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion Fi65 (yrkandena 1 och 3) har anfört bör delges regeringen. Motionerna Fi38 (yrkande 6), Fi53 och Fi54 (yrkande 1) avstyrks i den mån de inte tillgodosätts med de ovan gjorda uttalandena.

3. Arbetsmarknadspolitikens inriktning

Karl-Erik Persson (v) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Arbetsmarknadspolitikens inriktning som börjar med "Den inriktning" och slutar med "(yrkandena 1 och 3)" bort ha följande lydelse:

Att enbart ett lågt relativt löneläge skall göra Sverige konkurrenskraftigt är enligt utskottets uppfattning ett felaktigt synsätt. En statligt dikterad lönepolitik för att bekämpa inflationen — i syfte att klara sysselsättningen — avvisar utskottet helt.

I likhet med vänsterpartiet i motion Fi38 anser utskottet att det är en satsning på kunskapsintensiva branscher samt en demokratisk arbetsorganisation som kan ge landet konkurrensförmåga. En sådan satsning kräver ändringar i näringslivspolitikerna så att resurserna kapital, utbildning och infrastruktur styrs till rätt område vid rätt tidpunkt. I en sådan politik ingår det som en integrerad del att kvinnor och män har samma rätt till arbete och att den offentliga servicen måste vara väl utbyggd för att möjliggöra allas rätt till arbete.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion Fi38 (yrkande 6) har anfört bör delges regeringen. Motionerna Fi53, Fi54 (yrkande 1) och Fi65 (yrkandena 1 och 3) avstyrks.

4. Arbetsmarknadspolitikens inriktning

1990/91:AUSy

Anna Horn af Rantzien (mp) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Arbetsmarknadspolitikens inriktning som börjar med "Som redovisas" och slutar med "(yrkandena 1 och 3)" bort ha följande lydelse:

Sveriges allvarligaste och mest långvariga kris är den ekologiska. I naturresurstermer har säkerligen Sverige liksom övriga länder en "negativ tillväxt". Till denna förlust skall en konventionell ekonomisk kris med arbetslöshet läggas.

Enligt utskottets uppfattning är de av regeringen föreslagna åtgärderna arbetsförmedling, kompletteringsutbildning och omskolning otillräckliga i det rådande läget. Vad som nu behövs är stimulansåtgärder inom ekonomin i form av statliga beställningar men med en sådan inriktning att de samtidigt minskar den ekologiska krisen och arbetslöshetskrisen. Bl.a. vill utskottet peka på motionsförslag från miljöpartiet angående projekt för att restaurera miljön m.m. Sådana projekt minskar samtidigt den ekonomiska skuldsättningen och arbetslösheten.

Ytterligare exempel på konkreta åtgärder för att lindra krisen är kraftfulla statliga beställningar i syfte att frigöra personbilindustrins och krigsmaterielindustrins kapacitet för annan och mer miljö- och människovänlig verksamhet. Vidare bör statliga tillgångar som t.ex. Vattenfall försäljas helt eller delvis för att finansiera satsningar som både gagnar miljön och skapar arbete inom branscher som annars riskerar stor arbetslöshet.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion Fi53 har anfört bör delges regeringen. Motionerna Fi38 (yrkande 6), Fi54 (yrkande 1) och Fi65 (yrkandena 1 och 3) avstyrks.

5. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader

Elver Jonsson (fp), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp) och Erik Holmkvist (m) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader m.m. som börjar med "Som en" och slutar med "1991/92 tillstyrks" bort ha följande lydelse:

Som framgått av det föregående bör regeringens sparförslag på 10 milj.kr. godtas. Däremot finns det enligt utskottets uppfattning inte behov av några nya tillsynstjänster inom arbetsmarknadsverket. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motionerna Fi43 (yrkande 2) och Fi54 (yrkande 3). Regeringens förslag bör således justeras i denna del.

6. Dagpenningen vid arbetsmarknadsutbildning till ungdomar under 20 år

1990/91:AU5y

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar som börjar med "Enligt arbetsmarknadsutskottets" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Enligt arbetsmarknadsutskottets mening bör yrkesutbildningen för ungdomar under 20 år i första hand ske genom gymnasieskolan. Som anförs i motion Fi43 (m) kan en höjning av utbildningsbidraget leda till att en del ungdomar medvetet slutar gymnasieskolan i förtid för att sedan kunna erhålla en yrkesutbildning inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen med mera fördelaktiga ekonomiska villkor. Den nuvarande differentieringen av bidraget tillkom just för att undvika en överströmning av ungdomar från gymnasieskolan till arbetsmarknadsutbildning. Därutöver vill utskottet erinra om att den ökande arbetslösheten kommer att medföra en brist på platser inom arbetsmarknadsutbildningen.

Med hänvisning till det anförda ställer sig utskottet bakom motion Fi43 (yrkande 3), dvs. riksdagen bör avslå regeringens förslag angående dagpenning vid arbetsmarknadsutbildning för ungdomar under 20 år.

7. Utbildningsvikariat

Elver Jonsson (fp), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp) och Erik Holmkvist (m) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Utbildningsvikariat m.m. som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet konstaterar" och slutar med "delen (2—4 §§)" bort ha följande lydelse:

Utskottet godtar att det av regeringen föreslagna systemet med utbildningsvikariat prövas. Dock vill utskottet peka på det osäkra underlaget angående den förväntade omfattningen av ett sådant system. Bl.a. torde det vara så att en stor del av företagets utbildningsbehov kan tillfredsställas genom relativt korta kurser. I sådana fall är det ur företagets synpunkt knappast rimligt att anställa vikarier med inlärningsstid etc. Inte heller företag med avsättningsproblem torde i första hand välja att anställa vikarie när någon anställd skall utbildas.

Utskottet finner det intressant att ett system med avdrag prövas men vill å andra sidan hävda att det föreslagna systemet blir lika byråkratiskt krångligt som ett renodlat bidragssystem. För att små företag skall ha lika goda möjligheter att utnyttja systemet som större företag förutsätter utskottet att tillämpningsanvisningarna preciserar att avdragen från arbetsgivaravgifterna kan periodiseras inom ramen för lagens giltighetstid — budgetåret 1991/92. Utskottet tillstyrker motionerna Fi43 (yrkande 1) och Fi54 (yrkande 2).

Riksdagen bör således anta lagen om ändring i lagen (1991:329) om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter. Ett förtydligande bör dock göras i den föreslagna 4 § så att det klart framgår att

för att få göra avdrag krävs godkännande av länsarbetsnämnden vad gäller samtliga utbildningar. Utskottet föreslår att 4 § erhåller följande lydelse:

Avdrag får göras med högst 75 kronor per utbildningstimme, sammanlagt dock högst 30 000 kronor, för varje arbetstagare som deltar i av länsarbetsnämnden godkänd

1. yrkesinriktad utbildning eller
2. utbildning som ökar arbetstagarens förutsättningar att tillgodogöra sig ny teknik eller utföra nya arbetsuppgifter.

8. Rekryteringsstöd

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Rekryteringsstöd som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet vill" och slutar med "i propositionen" bort ha följande lydelse:

Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med motion Fi43 att det inte är riksdagens utan arbetsmarknadsverkets sak att fatta beslut om tillämpningsföreskrifter för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder — t.ex. tidsgränser för rekryteringsstödet. Skälet är att problemen vid arbetslöshet varierar dels mellan olika individer, dels mellan olika yrken och orter. Det är därför olämpligt med fasta tidsgränser vid rekryteringsstöd. Grundprincipen måste vara att denna typ av subventionerad sysselsättning enbart får komma i fråga när det saknas rimliga möjligheter att få ett arbete. Ungdomar bör t.ex. få betydligt längre tid än en månad på sig att söka arbete, innan anställning med rekryteringsstöd aktualiseras.

Utskottet har noterat att yrkande 4 i motion Fi43 av misstag blivit felformulerat. Yrkandet gäller således endast ett tillkännagivande av vad som i motionen anförts angående kvalifikationstider för rekryteringsstöd. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motion Fi43 (yrkande 4). Regeringens förslag bör avslås i motsvarande del. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

9. B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Kersti Johansson och Gunhild Bolander (båda c) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Medelsanvisning och finansiering som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet har" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till att centerpartiet föreslagit en kraftig satsning på infrastrukturinvesteringar som ger ca 20 000 årsarbeten anser utskottet att 500 milj.kr. av reservationen under anslaget B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder — utöver av riksdagen tidigare beslutade 700 milj.kr. — kan tas i anspråk. Genom en sådan åtgärd minskas anslagsbeloppet i motsvarande mån.

Regeringens förslag till anslag bör därför justeras till 13 600 687 000 kr. för budgetåret 1991/92. Motion Fi65 (yrkande 2) tillstyrks således av utskottet. Motion Fi38 (yrkande 5) avstyrks.

10. B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Karl-Erik Persson (v) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Medelsanvisning och finansiering som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet har" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motion Fi38 att i ett skede där även optimistiska prognoser pekar på 3 % arbetslöshet bör samhället vara berett att satsa betydligt mer och bredare än annars. Den nuvarande utvecklingen kräver extraordinära insatser för att hålla sysselsättningen uppe. Sådana insatser bör företrädesvis göras på områden som blivit eftersatta, t.ex. kommunernas underhåll av skolor och VA-nät, äldre- och barnomsorg samt åtgärder för att häva ungdomsarbetslösheten.

Mot denna bakgrund anser utskottet att anslaget för arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör räknas upp med 4 miljarder kronor utöver regeringens förslag samtidigt som regelverket omarbetas för att gälla en bredare användning än vad som är möjligt i dag. Motion Fi38 (yrkande 5) tillstyrks således. Motion Fi65 (yrkande 2) avstyrks av utskottet.

11. Tillämpningen av lagen om anställningsskydd

Karl-Erik Persson (v) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Bilaga II:9. Arbetsmarknadsdepartementet som börjar med "Med anledning" och slutar med "(yrkande 13)" bort ha följande lydelse:

Omfattande förändringar förestår nu inom den offentliga sektorn. För att få till stånd en effektiv och ändamålsenlig statlig administration är det nödvändigt att ta till vara arbetstagarnas kreativitet, utvecklingsmöjligheter och erfarenheter. Utskottet anser att lagen om anställningsskydd skall ligga till grund för alla omstruktureringar inom den statliga sektorn i stället för att regeringen i särskilda förordningar skall besluta hur reglerna om företrädesrätt skall tillämpas.

Utskottet tillstyrker därmed motion Fi38 (yrkande 13).

Särskilda yttranden

1. Arbetsmarknadspolitikens inriktning

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anför:

Våra synpunkter på arbetsmarknadspolitikens inriktning har framförts i utskottets betänkande 1990/91:AU11. Vi hänvisar till detta betänkande.

2. Bidrag till Stiftelsen Samhall

1990/91:AU5y

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c) och Gunhild Bolander (c) anför:

I enlighet med vad folkpartiet liberalerna och centern framfört i betänkandet 1990/91:AU12 har utvecklingen under det senaste året visat att det finns ett stort behov av arbetstillfällen inom företagsgruppen Samhall. Vi har därför upplåtningen att regeringens förslag — förutom utjämning av antalet timmar mellan de olika budgetåren — också borde ha omfattat en utbyggnad av verksamheten. Vi hänvisar till betänkandet AU12.